

POWIAT
GRODZISKI

ALBUM
PRZYRODNICZY

 Powiat Grodziski liczy ponad 88 tysięcy mieszkańców i obejmuje obszar 367 km². Jest położony w zachodniej części województwa mazowieckiego. W skład powiatu wchodzi sześć gmin, różnorodnych pod względem przyrodniczym. Na tym terenie znajdują się zbiorniki wodne, obszary chronione, zespół przyrodniczo – krajobrazowy „Wydmy Międzyborowskie” oraz miasto – ogród.

Niepowtarzalny klimat oraz bliskość przyrody, sprawiają, że coraz więcej osób decyduje się związać z tym terenem swoją przyszłość. Korzystne położenie geograficzne sprawia, że jest to miejsce atrakcyjne także dla artystów, którzy często osiedlają się w tych stronach.

Mieszkańcom oraz przyjezdnym gościom staramy się ułatwiać zwiedzanie i podziwianie uroków naszego powiatu. W związku z tym inwestujemy w infrastrukturę, dbając o poprawę stanu dróg oraz budowę ścieżek rowerowych. Od 2012 roku można poruszać się autostradą A2, która znacznie skraca czas podróży do dużych miast. Dla osób chcących korzystać z komunikacji publicznej proponujemy podróż autobusami oraz transportem kolejowym (Polskie Koleje Państwowe i Warszawska Kolej Dojazdowa).

Na terenie powiatu znajduje się bogata oferta kulturowa: muzea, nowoczesne centrum kultury, dobrze rozwinięta sieć edukacyjna, szpital oraz inne placówki medyczne.

Tą publikacją pragnę zachęcić wszystkich do odwiedzenia miejsc o wyjątkowych walorach przyrodniczych i unikalnym krajobrazie oraz do aktywnego spędzenia czasu.

Starosta Grodziski
Marek Wieźbicki

Bocian biały (*Ciconia ciconia*)

Mak polny (*Papaver rhoeas* L.)

 Grodzisk County has a population of more than 88 thousand people and spreads over 367 square kilometres. You can find it in the eastern part of the Mazovian voivodeship. The county consists of six municipalities, each with its own natural habitat. Artificial and natural lakes, national parks, Międzybor Sand Dune Nature and Landscape Complex (“Wydmy Międzyborowskie”) and a garden city can be found here.

The number of people that decide to live in this area increases due to its unique climate and because it is so close to nature. In addition, thanks to its convenient location, more and more artists relocate to this county.

We make every effort to enable people and tourists get an easy access to our county. To this end, we invest heavily in developing the infrastructure of the county, including motorways and cycle bike paths, since 2012 road users have been able to travel on the A2 motorway. This motorway provides a much faster connection to other big cities in the country. Besides that a well-developed public transport system operates in our county, including a bus network, Polish national railway (Polskie Koleje Państwowe) and the local Warsaw network rail (Warszawska Kolej Dojazdowa).

Grodzisk County is a regional culture hotspot for local people and tourists. You can find a number of museums, a modern cinema and an activity center and a great educational offer here. In addition, there is a hospital and other medical centers located all over the county.

I would very much like to encourage everyone to visit and see our unique fauna and flora, breathtaking landscapes yourselves. And those who crave adventure can spend time actively.

Head of the Grodzisk County
Marek Wieźbicki

Firletka poszarpana (*Lychnis flos-cuculi*)

Bocian biały (*Ciconia ciconia*)

Przyrodę Powiatu Grodzkiego można określić jako typowo mazowiecką. Wynika to z położenia geograficznego – w większości powiat jest usytuowany na Równinie Łowicko-Błotńskiej. Południowa część powiatu zahacza o Wysoczyznę Rawską, z której wypływają przecinając powiat, rzeczki: Utrata, Mrowna, Pisia Tucza oraz Pisia Gągolina. Na malownicze krajobrazy składają się gęste lasy, uśłane kwieciami łąki, wartkie strumyki i zbiorniki wodne. Przy odrobinie szczęścia można zobaczyć łosia, czaplę albo wspaniały klucz dzikich gęsi.

Na terenie Powiatu Grodzkiego znajdują się następujące rezerваты przyrody:

Rezerwat „Parów Sójek” został utworzony w Podkowie Leśnej Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w 1980 r., obejmuje on 3,84 ha ziemi. Rosną tu 130-letnie dęby szypułkowe, a oprócz nich lipy, graby, jesiony i wiązy. Przez rezerwat przepływa strumień Niwka, który stanowi siedlisko dla licznej zwierzyny. Powszechnie występuje tu sójka, od której rezerwat wzięł swoją nazwę.

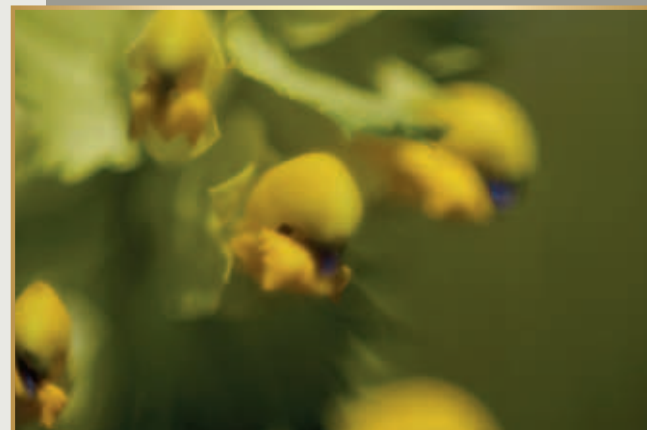
Rezerwat im. Hryniewieckiego znajduje się na skraju uroczyska „Zaborów” i obejmuje obszar 24,7 ha. Został utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w 1977 r. Na jego terenach znajduje się jeden z najstarszych drzewostanów dębowo-sosnowych Mazowsza. Drzewostany te liczą do 170 lat. Rezerwat zamieszkują: lisy, sarny, zające, nietoperze, wiewiórki i krety.

Rezerwat „Skulski Las” został utworzony w 1984 r. W sumie obejmuje on teren o powierzchni 316,92 ha. „Skulski Las” zajmuje większość uroczyska Skuły-Wschód. Na jego obszarze znajdują się cztery zespoły leśne: grądu subkontynentalnego, łęgu jesionowo-olszowego, łęgu wiązowo-jesionowego i olsu porzeczkowego. Można tu spotkać rzadko występujące w środkowej Polsce rośliny: zdrojówkę rutewkowatą, kokorycz pełną, jaskier kaszubski, turzycę orzęsioną, złoć żółtą.

Rezerwat „Skulskie Dęby” to rezerwat utworzony w celu ochrony ponad 200-letniego starodrzewu dębowego oraz zbiorowisk bagiennych. Został utworzony w 1996 r. i obejmuje 30,07 ha. Znajduje się on w północno-zachodniej części uroczyska Skuły-Zachód. Na jego obszarze występują grądy typowe, grądy wilgotne, olsy porzeczkowe. Na terenie rezerwatu rosną także wiązy górskie, zawilce kwiatowe, przylaszczka pospolita.

Róża dzika (*Rosa canina* L)

Szeleźnik większy (*Rhinanthus serotinus*)

Jeżyna fałdowana (*Rubus fruticosus*)

Rezerwat „Zaborów” obejmuje obszar 10,26 ha. Jest domem dla 26 gatunków ptaków, niektóre z nich są bardzo rzadkie np.: dzięcioł pstry średni, dzięcioł czarny, dudek i muchołówka mała.

Pomniki przyrody – na terenie powiatu znajdują się liczne pomniki przyrody – w sumie jest ich aż 771 (na terenie Podkowy Leśnej – 410, Milanówka – 267, Żabiej Woli – 50, Grodziska Mazowieckiego – 37, Jaktorowa – 4 i Baranowa – 3). Do najciekawszych można zaliczyć: zegar słoneczny w Milanówku (składa się z 13 głazów narzutowych i wskazuje godziny między 12 a 18) i cztery malownicze aleje lipowe w Podkowie Leśnej.

Zespół przyrodniczo – krajobrazowy „Wydmy Międzyborowskie” – osobliwością na terenie powiatu jest zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wydmy Międzyborowskie” w gminie Jaktorów.

Obszar rozciąga się na powierzchni nieco ponad 30 ha. Na tym terenie znajdują się wydmy, które są pozostałością zlodowacenia środkowopolskiego. Specyficzny, pofałdowany teren, mieszana roślinność (sosny, brzozy, dęby) oraz flora typowa dla terenów podmokłych (przy oczku wodnym, u podnóża wydmy) tworzą dobroczynny mikroklimat.

Obecnie przez wydmy jest poprowadzona ścieżka dydaktyczna. Również na terenie Jaktorowa znajduje się pomnik starego tura, który padł w 1627 roku.

Warto też wspomnieć o obszarze, wchodzącym w skład Warszawskiego Obszaru Chronionego, którego zdecydowana część położona jest w południowej części gminy Grodzisk Mazowiecki, wchodzącej w skład Powiatu. Na tym terenie zachowało się w bardzo dobrym stanie wiele parków z imponującymi okazami drzew, m.in. na terenie Chlebni, Kłudzienka, Kozerek, Kraśniczej Woli, Starego Kłudna, Zabłotni.

Oddajemy w Państwa ręce album zawierający malownicze elementy krajobrazu powiatu. Jest to drugie wydanie książki. Pierwsza została wydana drukiem w 2013 roku z okazji setnej rocznicy śmierci Józefa Chełmońskiego.

Mamy nadzieję, że różnorodność przedstawień flory i fauny zachwyci i zachęci do odwiedzenia tych miejsc. Niech utrwalone w kadrze niezapomniane obrazy przyrody, będą motywacją do doświadczenia jej w sposób bezpośredni.

Serdecznie zapraszamy do wędrówki po naszej pięknym i bogatym w walory przyrodnicze powiecie.

Pałka szerokolistna (*Typha latifolia*)

Wydmy Międzyborowskie

Wydmy Międzyborowskie

🇬🇧 Flora of the County is typical for Mazovian district. This is a result of the geographical location of the county, which mostly lies on the Lowicka-Blonska Plain (Równina Łowicko-Błotńska). The southern part of the county borders with Rawska Highland (Wysoczyzna Rawska), where Utrata, Mrowna, Pisia Tuczna and Pisia Gągolina Rivers originate from and flow through Grodzisk County. The picturesque landscapes consist of dense woods, flowery meadows, rapid streams and water tanks. With a bit of luck one can spot a moose, a heron or a gaggle of wild geese.

There are several wildlife reserves in Grodzisk District:

The “Jay Ravine” Wildlife Reserve came into existence in Podkowa Leśna according to the order of Minister of Forestry and Wood Industry in 1980 and it covers 3.84 ha. It is the place where lime trees, hornbeams, ash trees and elms grow next to 130-year-old pedunculate oaks. The reserve is cut through by the stream Niwka that is a habitat for wild animals. The jay is so common here that the reserve has got its name.

The Hryniewiecki Wildlife Reserve is located on the edge of the forest wilderness „Zaborów” and covers 24.7 ha. It was created due to the order of Minister of Forestry and Wood Industry in 1977. There is one of the oldest stand of pines and oaks in Masovia. They are 170 years old. The reserve is inhabited by foxes, roe deer, hares, bats, squirrels and moles.

The “Skulski Forest” Wildlife Reserve came into existence in 1984 and covers 316.92 ha altogether, including the majority of the Skuły-East wilderness forest. It consists of four forest complexes: the subcontinental wet-ground forest, the ash-alder riparian mixed forest, the elm-ash riparian mixed forest and the currant-alder carrs. Some plants that are rare in Central Poland may be found here: the isopyrum, the corydalis solida, the Kashubian buttercup, the hairy sedge, the gagea.

The “Skulskie Oaks” Wildlife Reserve was created to protect over 200-year-old oak stand and swamp complexes. It came into existence in 1996 and covers 30.07 ha. It is located in the north-west of the Skuły-West wilderness forest. Its area is covered with the typical wet-ground forest, the damp wet-ground forest, the currant-alder carrs, what is more, there are the Scots elm, the anemone nemorosa, the common hepatica.

Fiołek leśny (*Viola reichenbachiana* Jord ex Boreau)

Konieczyna rozesłana (*Trifolium repens* L)

The “Zaborów” Wildlife Reserve covers the area of 10.26 ha. It houses 26 bird species, including some very rare, like the middle spotted woodpecker, the black woodpecker, the hoopoe and the red-breasted flycatcher.

Natural monuments – there are numerous natural monuments in the District – 771 altogether (410 in Podkowa Leśna, 267 – Malinówek, 50 – Żabia Wola, 37 – Grodzisk Mazowiecki, 4 – Jaktorów, 3 – Baranów). The most interesting are: a sundial in Malinówek (consists of 13 glacial erratics and shows time from 12 to 18) and four picturesque lime avenues in Podkowa Leśna. A particular thing in the District is a nature and landscape complex of dunes in Międzyborów, in Jaktorów commune. Currently, a didactic trail is led through the dunes. In Jaktorów there is also a monument of the last aurochs that fell dead in 1627.

Miedzybor Sand Dune Nature and Landscape Complex (Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wydmy Międzyborowskie”) – there is one natural habitat that stands out in Grodzisk County. It is called “Wydmy Międzyborowskie” and is located in Jaktorow municipality.

The area extends over a little more than 30 ha. There are sand dunes, which are a remnant of Middle Poland glaciation. The specific undulating terrain, mixed vegetation (pine, birch, oaks) and flora typical of wetlands (at the pond, at the foot of the dunes) form a beneficial microclimate.

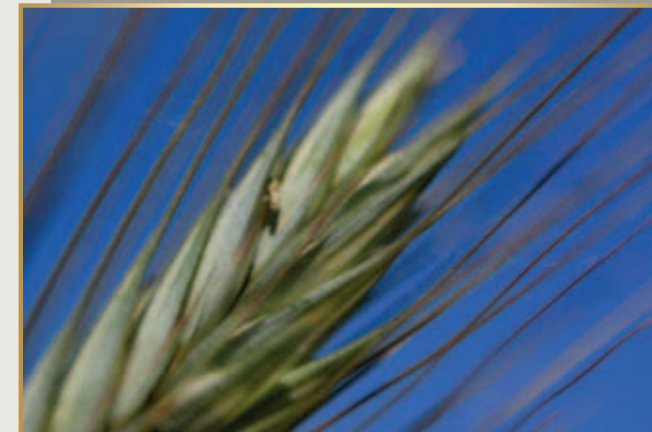
Currently, a nature trail runs across the dunes. Also in Jaktorów there is a monument to an old aurochs, which died in 1627.

It is also worth mentioning that the area, forming part of the Warsaw Protected Area, the overwhelming part is located in the southern part of the municipality Grodzisk Mazowiecki. Many parks have preserved there in very good condition with impressive trees among others, in Chlebnia, Kłudzienko, Kozierki, Kraśnicza Wola, Stare Kłudno, Zabłotnia.

We offer you the album containing scenic elements of the landscape of the County. This is the second edition of the book, which was originally published in 2013 and was dedicated to the centenary of Joseph Chełmoński’s death.

We hope that the variety of depictions of flora and fauna will fascinate and encourage you to visit these places. May the memorable images of nature captured in the frame motivate you to experience them in a direct way.

We cordially invite you walk along our district, beautiful and rich in natural values.

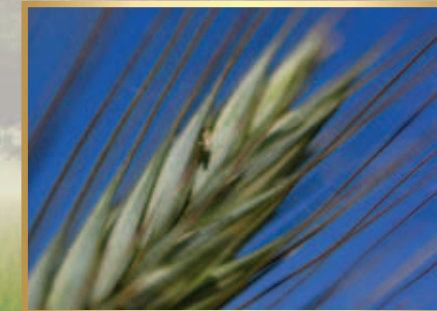

Żyto zwyczajne (*Secale cereale*)

Żaba jeziorkowa (*Pelophylax lessonae* syn. *Rana lessonae*)

Na zielonych polach
On green fields

Sadownik pawie oczko (*Nymphalis io*)

Rusałka ceik (*Polygonia c-album* L.)

Modraszek nausithous (*Phengaris nausithous*)

Rusałka admirał (*Vanessa atalanta*)

Motyl w letnim ogrodzie

Wschód słońca we wsi Odrano Wola

Sikora bogatka (Parus major)

Chaber bławatek (*Centaurea cyanus* L.)

Koniczyna łąkowa (*Trifolium pratense* L.)

Mak polny (*Papaver rhoeas* L.)

Łąka w Kraśniczej Woli

Pole usłane chabrami

Łąka na stawach SGGW

Czapla siwa (*Ardea cinerea*)

Para bocianów białych na polu

Jastrząb wróblarz (*Accipiter nisus*)

Łąka i las zimą na wsi

Łąka w Kozerkach

Wyka wąskolistna (*Vicia angustifolia* L.)

Mniszek pospolity (*Taraxacum officinale* F.H. Wiggers coll.)

Bez czarny (*Sambucus nigra* L.)

Wschód słońca latem na wsi

Trzmiel ziemny (*Bombus terrestris* L.)

Jaszczurka zwinka (*Lacerta agilis*)

Trznadel żółtobrzuch (*Emberiza citrinella*)

Kowalik (*Sitta europaea*)

Bażant właściwy (*Phasianus colchicus*)

Jaskółka oknówka (*Delichon urbicum*)

Pajęczyna o świcie

Tygrzyk paskowany (*Argiope bruennichi*)

Ślimak gajowy (Wstężyk gajowy) (*Cepaea nemoralis*)

Ślimak gajowy (Wstężyk gajowy) (*Cepaea nemoralis*)

Ślimak gajowy (*Cepaea nemoralis*)

Ślimak gajowy (*Cepaea nemoralis*)

Wśród bezkresnych lasów Among the endless forests

Dzik (*Sus scrofa*)

Zaskroniec zwyczajny (*Natrix natrix*)

Chrobotek skrzydlasty (*Cladonia coniocraea*)

Żuk gnojak (*Geotrupes stercorarius*)

Huba drzewna (*Polyporus fomes*)

Las Młochowski zimą

Las zimą w Podkowie Leśnej

Las o zmierzchu

Wschód słońca we wsi Odrano Wola

Niezapominajka alpejska (*Myosotis alpestris*)

Zawilec gajowy (biały) (*Anemone nemorosa* L.)

Las w Adamowiznie

Las w Musułach

Wiewiórka ruda (*Sciurus vulgaris*)

Kos zwyczajny (*Turdus merula*)

Sójka żółodziówka (Sójka zwyczajna) (*Gurrulus glandarius*)

Miernik zieleniak (*Geometra papilionaria*)

Mysz zaroślowa (*Apodemus sylvaticus*)

Ważka podczas przepoczwarzania się

Ropucha zielona (*Bufo viridis*)

Żaba dalmatyńska (żaba zwinka) (*Rana dalmatina*)

Na niebieskiej wodzie On the blue water

Kaczka krzyżówka (*Anas platyrhynchos*)

Knieć błotna (kaczeniec; kaczyniec; kaczyniec błotny) (*Caltha palustris* L.)

Łabędź niemy (Cygnus olor)

Łabędź niemy (Cygnus olor)

Łabędź niemy (Cygnus olor)

Łątka dziewczeczka (*Coenagrion puella*)

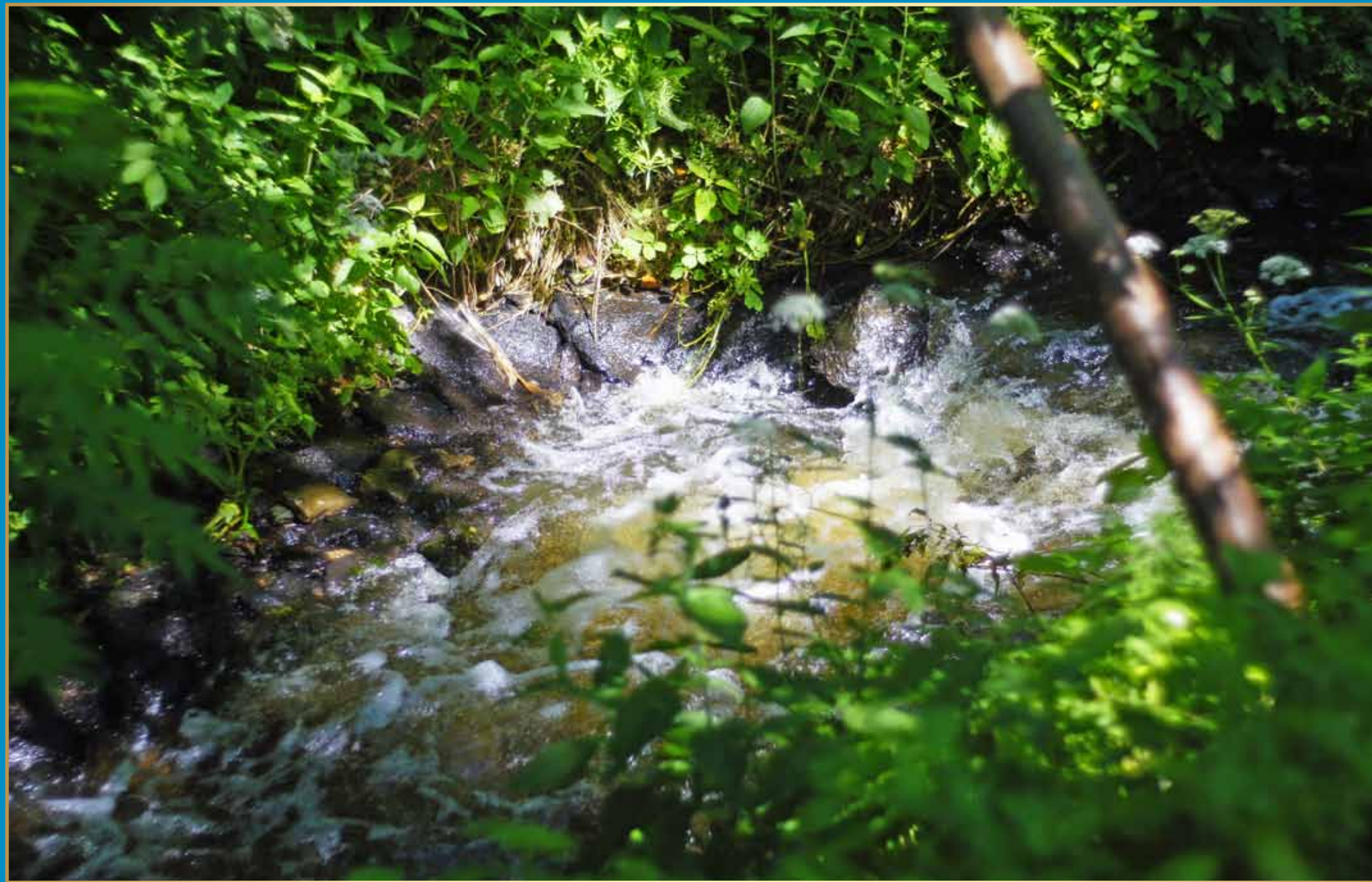
Łątka dziewczeczka (*Coenagrion puella*)

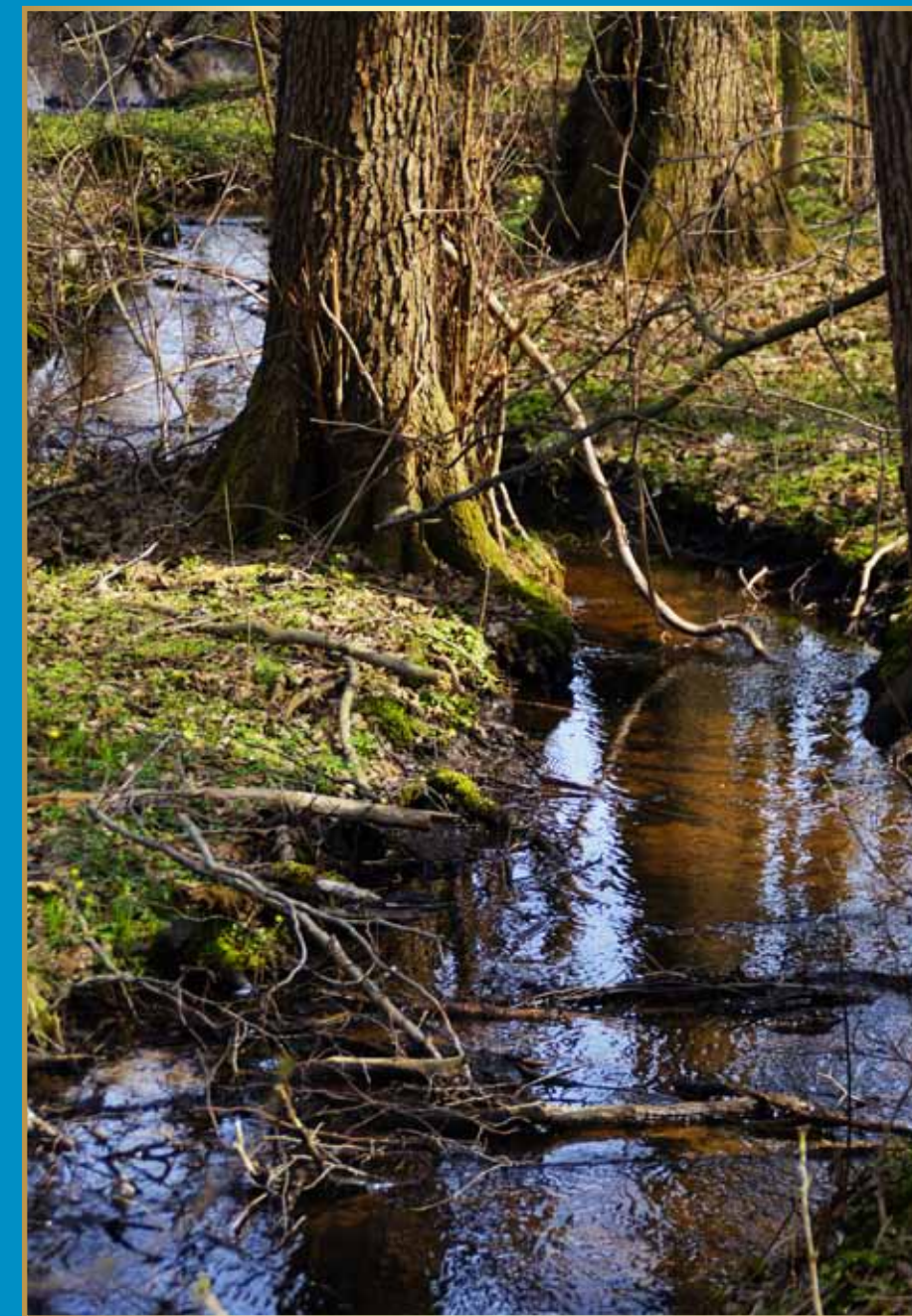
Ważka płaskobrzucha (Ważka płaska) (*Libellula depressa*)

Trzcina pospolita (*Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud)

Strumień w Adamowiźnie

Strumień w Skulskich Lasach

Husarz władca (*Anax imperator*)

Kijanka żaby wodnej (*Pelophylax kl. esculentus*)

Stawy SGGW

Żaba jeziorkowa (*Pelophylax lessonae* syn. *Rana lessonae*)

Rzekotka drzewna (*Hyla arborea*)

Kaczka krzyżówka (*Anas platyrhynchos*)

Rzeka w Buszycach

Staw SGGW

Jezioro w Jaktorowie

Opracowanie merytoryczne:

Dominika Rakowiecka – Samodzielne Stanowisko Promocji Powiatu

Konsultacje:

Marek Wieźbicki – Starosta Grodziski, Joanna Damaziak – Sekretarz Powiatu Grodziskiego,

Lidia Abramczyk – Naczelnik Oświaty, Kultury i Sportu

Fotografie:

Dominika Rakowiecka

Jacek Malowaniec

Małgorzata Skórzyńska – Prezes Stowarzyszenia Przyjaciół Wydm Międzyborowskich (str. 4)

Korekta i uzupełnienia merytoryczne wydania II

Anna Gębalska-Berekets

Starostwo Powiatu Grodziskiego

ul. Kościuszki 30

05-825 Grodzisk Mazowiecki

telefon:

(22) 724-18-33, 724-07-11, 724-28-71

fax: (22) 724-30-49

e-mail: starostwo@powiat-grodziski.pl

www.powiat-grodziski.pl

www.bip.powiat-grodziski.pl

Wydawca, projekt graficzny, skład komputerowy, druk:

IMAGINE DESIGN GROUP

ul. Radzikowskiego 100/57, 31-315 Kraków

tel. 12 353 01 68 / 501 46 80 50

e-mail: wydawnictwo@idgreklama.pl

www.idgreklama.pl

ISBN: 978-83-63036-33-1